

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-2-4>
УДК 101+374

Ірина Тимків

Казкотерапія: філософсько-освітня рефлексія

У статті здійснено міждисциплінарне дослідження феномену казки та охарактеризовано особливості проведення казкотерапії. Проаналізовано основні класифікації казок, які зустрічаються у арт-терапії. Зокрема, види казок за світоглядним типом: міфологічна, релігійна, наукова, філософська та види казок, за якими здійснюється недирективна взаємодія із дитиною: художні, дидактичні, психотерапевтичні, психокорекційні, медитативні. Проаналізовано широку джерельну базу щодо підходів до виникнення та значення казки у житті людини, починаючи від поглядів давньогрецьких філософів. Досліджено досвід сучасних українських та закордонних теоретиків і практиків арт-терапії, що зосередили свою діяльність навколо актуальних проблем казкотерапевтичних методів роботи. Під терміном казкотерапії розуміються засоби передачі психологічних знань про соціальне становлення особистості за допомогою метафоричних засобів (за Т. Д. Зінкевич-Євстигнеєвою). Визначено, що казкотерапія є одним із найдавніших психологічних та педагогічних методів роботи. Проаналізовано теоретико-методологічні основи казкотерапії, систематизовано найпоширеніші методи роботи з казкою, сформульовано вимоги та основні компоненти казкотерапевтичних занять. Визначено, що казкотерапія є універсальним методом роботи, який найбільш актуальний на заняттях із дітьми дошкільного віку та школярами, однак він може бути дієвим навіть у роботі з дорослими. Обґрунтовано, що казкотерапевтичні заняття найбільш вдало можна організувати під час навчально-виховного процесу у закладах позашкільної освіти, однак, потрібно чітко розуміти мету таких уроків та аудиторію, на яку вони розраховані. Визначено етапи арт-терапевтичних занять у закладах позашкільної освіти, проаналізовано найпоширеніші принципи підбору казок. Доведено, що ефективність організації навчального-виховного процесу на основі казкотерапії безпосередньо пов'язана із дотриманням певного алгоритму роботи, однак вимагає постійного моніторингу та гнучкості. Охарактеризовано правила створення та функціонування середовища для проведення арт-терапевтичних занять.

Ключові слова: казка, міф, світогляд, цінності, казкотерапія, арт-терапія, позашкільна освіта

Вступ

В епоху глобалізації та диджиталізації, коли багато традиційних цінностей руйнується, а нових – дискредитується чи ставиться під сумнів, перед людством постає необхідність формулювання нової системи ціннісно-моральних орієнтирів, яка б сприяла розвитку та самоактуалізації особистості. Особливо актуально це у роботі з дітьми, адже у сучасному динамічному світі гаджетів саме їм найважче розібратися із поняттями добра і зла, справедливості та упередженості і виробити свою ієрархію морально-етичних настанов, що супроводжуватиме їх упродовж усього життя. Унікальним джерелом формування загальнолюдських цінностей є казка, адже вона увібрала у себе морально-етичні погляди та світогляд багатьох поколінь, тому при правильному її застосуванні може виступати потужним освітньо-виховним та психокорекційним засобом: її ідеї здатні створити місток довіри та порозуміння між дорослими та дітьми, зміцнити дитячий колектив, сприяти вдосконаленню дитини, її соціалізації та адаптації, вирішенню конфліктних ситуацій.

«Казка, гра, фантазія – зазначає В. Сухомлинський, – животноє джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень... Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками... Під впливом почуттів, що породжені казковими образами, дитина вчиться мислити словами, знаходить велике задоволення в тому, що її думка живе у світі казкових образів, від першого кроку, від яскравого, живого, конкретного до абстрактного» [Сухомлинський 1972: 153].

Вивчення феномену казки і казкотерапії як методу роботи, актуалізує потребу застосування специфічної методології, в основі якої лежать системний та міждисциплінарний підходи, що зумовлено складністю предмету дослідження. Вивчення феномену казки, її витоків, аксіологічного виміру актуалізує потребу звернення до праць видатних мислителів-філософів: Платона, Цицерона, Б. Паскаля, К.-Г. Юнга, Й.-Г. Гердера, Г. Сковороди. Перші масштабні спроби систематизації казок зроблені А. Аарне, С. Томпсоном, В. Проппом. Їхні напрацювання були суттєво доповнені у 2004 році Г.-Й. Уттером. Разом із тим, комплексний аналіз філософсько-освітнього виміру казкотерапії можливий завдяки аналізу наукових і практичних напрацювань сучасних науковців різних галузей: філософії, педагогіки, психології, соціології, історії (Р. Гарднер, М. Еріксон, Т. Зінкевич-Євстігнеєвої, С. Баранчак, Т. Грабенко, О. Тараріної, І. Івженко, А. Гнездилова, О. Тихонова, Д. Соколова, О. Заширінської, Л. Фесюкової, С. Ройз, О. Наседкіної).

Казкотерапія є одним із найпоширеніших видів роботи із дітьми різних вікових категорій. До неї все частіше вдаються педагоги, психологи, соціальні працівники. Такий метод роботи буде актуальним і при вихованні дітей вдома.

На наше переконання, найбільш коректно та правильно організувати арт-терапевтичні уроки на основі казкотерапії можна в умовах навчально-виховного процесу у закладах позашкільної освіти, зокрема, дитячих клубах, центрах раннього розвитку, оскільки там створені відповідні умови, а навчальні програми є більш гнучкими та дозволяють максимально інтенсивно використовувати різноманітні методи роботи. Важливо, що казкотерапія відкриває широкі можливості роботи із казкою: від аналізу та переживання епізодів усіх відомих творів до створення нової казки.

Духовний та практичний виміри казки

Казка належить до найбільш давніх феноменів людської свідомості. Її витoki пов'язують із міфологією, первісним мистецтвом, тотемізмом та іншими найдавнішими формами релігійних вірувань. Казка увібрала в себе світоглядні настанови різних епох, її мораль базувалася на загальноприйнятих нормах суспільних відносин певного періоду історії. Суттєвих трансформацій казка і поширені у ній образи (духа, відьми тощо) зазнали із поширенням християнства. У період національного відродження українського народу XIX століття, збір та публікація казок, як і глибинне вивчення українського фольклору (у даному контексті особливо актуальною була діяльність Я. Головацького, Б. Грінченка, П. Куліша, П. Лукашевича, М. Максимовича, М. Маркевича, І. Срезневського, М. Костомарова, М. Сумцова, П. Чубинського, М. Драгоманова, В. Гнатюка, І. Франка), стали важливим елементом національного пробудження, зростання національної свідомості українців. У сучасній системі освіти та виховання казка виступає ще і потужним джерелом національно-патріотичних настанов. Типологія, обсяг, внутрішнє наповнення казки, її глибокий філософський зміст визначають звернення до неї нині. Аксіологічний вимір казки зумовив її використання у педагогічних та психокорекційних цілях.

Казка як система, що розвивається, є цілісною множиною взаємопов'язаних і організованих компонентів. В залежності від запропонованих елементів і зв'язків між ними, О. Наседкіна виділяє три механізми казки, які забезпечують її роботу та підтримують її існування. Згідно з першим, казка – це зв'язок трьох підсистем, які не існують окремо: перша – та, що сприймає (слухачі, читачі), друга – підсистема, яка продукує (казка в усній чи письмовій формі) і сама казка (третья підсистема). Другий механізм існування казки як системи містить у своїй основі лінгвокультурні структурні елементи: зачин, конфлікт, чарівне сприяння, розв'язання конфлікту, завершення. За основу третього механізму пропонується брати такі елементи казки, як слово, архетипи, чарівне,

простір, час, смисли, цінності та настанови у цілісному взаємозв'язку їх відношень. Авторкою детально охарактеризовано особливості та структурні елементи кожного механізму [Наседкіна 2018: 48–51].

Серед науковців поширеною є ідея про взаємозв'язок казки з міфом. Зокрема, Е. Мелетинський наголошує на походженні казки із міфів, що супроводжувалося деритуалізацією та десакралізацією, послабленням віри в істинність міфічних подій, втратою етнографічної точності... [Мелетинський 1973: 264]. За О. Наседкіною, «казка – це форма міфу. Міф виступає категорією загального по відношенню до казки, а казка – категорією особливого по відношенню до міфу... Міф і казка мають бути аналізовані у нерозривній єдності власних відносин і зв'язків...» [Наседкіна 2018: 56].

У творах видатного українського філософа Г. Сковороди спостерігаємо ототожнення байки та казки. Його «Байки харківські» наповнені гуманізмом, глибокою філософією, високою моральністю.

У праці «Духовний смисл казки» І. Львіна казки визначено суцєю реальністю та начальною філософією народу. Казка – породження національно-героїчного епосу – не підкорюється фізичним законам тяжіння, часу та простору, вона віддається під владу художньої мрії [Коваль 2010].

За Д. Соколовим: «Казки надто очевидна річ, і практично жодна серйозна школа психології не пройшла повз те, щоб дати свій спосіб їх аналізу і розуміння» [Соколов 2001].

Розглянемо найпоширеніші: відповідно до біхевіорального підходу, казки тільки демонструють варіанти поведінки і її наслідки; транзактний аналіз зосереджений на рольових взаємодіях в казках, тобто кожен казковий герой має реального прототипа, а представники гіпно-тичної школи відшуковують спільні риси (в ритміці, словесних формулах, тоні, навіюванні певних ідей та цінностей) між прослуховуванням казок і трансом. Прихильники юнганської психології схиляються до думки, що казкові персонажі виступають різними проявами однієї людини. Є підхід до розуміння казок, в якому казкові герої розглядаються як персоніфіковані емоції (таким чином казка дозволяє пережити ті емоції, яких бракує в житті).

В арт-терапії найпоширенішою є така класифікація казок: за світоглядним типом: міфологічна, релігійна, наукова, філософська; казки, за якими здійснюється недирективна взаємодія із дитиною: художні, дидактичні, психокорекційні, психотерапевтичні, медитативні. Народні казки несуть надзвичайно важливі ідеї про те, що, по-перше, навколишній світ – живий і у будь-який момент все може заговорити з нами. Ця ідея важлива для формування дбайливого і осмисленого ставлення до того, що нас оточує; по-друге, що об'єкти навколишнього світу здатні діяти самостійно, вони мають право на своє власне життя. Ця

ідея актуальна для формування почуття прийняття іншого. Третя ідея стосується поділу добра і зла, перемоги добра, що є вкрай важливо для підтримки бадьорості духу і розвитку прагнення до кращого. Наступна ідея полягає у тому, що найцінніше дістається через випробування, а те, що далось даром, може швидко піти. Ця ідея важлива для формування механізмів цілепокладання і терпіння. І п'ята теза – навколо нас безліч помічників. Але вони приходять на допомогу тільки в тому випадку, якщо ми не можемо впоратися з ситуацією або завданням самі. Ця ідея важлива для формування почуття самостійності, а також довіри до навколишнього світу [Зинкевич-Євстигнеева 2011: 35–36].

Казка є унікальним джерелом морально-етичних принципів та настанов, що формують світогляд дитини, тож її використання у арт-терапевтичних цілях має першочергове практичне значення.

Казкотерапія як метод арт-терапевтичної роботи

Сучасними вченими-психологами, педагогами казкотерапія визнається одним з найефективніших видів психотерапії у роботі з дітьми різних вікових та соціальних категорій (Т. Зинкевич-Євстигнеева, Т. Грабенко, О. Тараріна, І. Івженко, А. Гнездилов, О. Тихонова, Д. Соколов, О. Заширінська, І. Вачков, Л. Фесюкова, С. Ройз, О. Браусенко-Кузнецов тощо).

Якісно новий етап в історії розвитку казкотерапевтичних методів роботи пов'язаний із діяльністю російських психологів Т. Зинкевич-Євстигнеевої та Т. Грабенко. За їх активної участі у 1997 році в Санкт-Петербурзі був заснований Інститут казкотерапії, науковці якого обґрунтували сфери застосування методу: навчальні заклади (дошкільні, середні та вищі), центри реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з особливими потребами, виправні заклади. На наше переконання, особливо актуальним даний метод буде у роботі позашкільних навчальних закладів, зокрема дитячих та юнацьких клубів, центрів творчості, спеціалізованих студій. Саме такі заклади відзначаються гнучкістю та динамічністю своєї роботи, а пріоритетом визначають розвиток у вихованців творчості, креативності, нестандартного мислення. Завдяки можливості корегування навчально-виховних програм у закладах позашкільної освіти, елементи казкотерапії можуть бути найбільш повно інтегровані в освітній процес. Основні завдання казкотерапії (за Т. Зинкевич-Євстигнеевою): розвиток душі, підвищення різня усвідомленості подій через цікавий сюжет казки, який може викликати роздуми дитини про життя; отримання знань про закони життя та варіанти соціального прояву творчої сили людини; використання «ресурсу недоліків»: бачення зворотного боку проблеми; пробудження Віри (а не надії): тому що щира віра в успіх призводить до

результату, тоді як надія спонукає лише до пасивного очікування на цей результат [Зинкевич-Евстигнеева, & Грабенко 2001].

«Подорожування» казковою країною – це реальність для дитини. Вона переживає перевтілення, бере участь у пригодах, при цьому дуже легко сприймає «казкові закони», норми та правила поведінки, які батькам та вчителям часто буває важко прищепити у реальному житті. Дитина розуміє, що: треба прислуховуватися до друзів, жити дружно, не можна руйнувати усе навколо (бо казка щезне), потрібно нести відповідальність за власні вчинки [Федій 2009: 28–29].

Італійський казкар Дж. Родарі сформулював оригінальний спосіб моделювання казкових сюжетів шляхом перекручування казки або розповідання її «навиворіт» (так добрий герой стає злим, ледачий – працюючим чи навпаки). Таким чином дитині потрібно зрозуміти, де було допущено помилку під час розповідання казки. Широко використовується спосіб – «новий герой казки», який з'являється в її переломний момент. Тоді пропонується закінчити казку дітям. Так, у казці «Вовк і семеро козенят» в той момент, коли козенята зібралися відчиняти двері вовку, з'являється батько. Особливо дітям подобається прийом Джанні Родарі, який він назвав «салат із казок». Цей салат і пропонується приготувати дітям. В їх уяві, наприклад, ластівка переносить Дюймовочку в країну велетнів. Там у неї закохується один із велетнів і носить її завжди в кишені. Герої казок можуть висловлювати свої почуття за допомогою музики – наприклад, пісеньки, яку діти вигадують разом або танцювальних рухів [Шалімова 2013]. Завдяки застосуванню даного методу роботи можемо, з одного боку, проаналізувати сформовану у дитини систему цінностей, її розуміння таких філософських категорій як «добро», «зло», «чесноти» тощо, а з іншого, пропрацювати певні негативні моменти її емоційно-вольової сфери.

У випадку застосування казкотерапії в психодіагностичних та психокорекційних цілях популярними є такі методи, як «Проективний казковий тест» К. Колакоглоу, казки Луїзи Дюсс, «11 історій дівчинки Енні» Д. Бретт.

Філософсько-психологічною основою запропонованої Т. Зинкевич-Евстигнеевою методики казкотерапії є ідея «руйнування-творіння» як основна життєва проблема людства: гармонійна людина (як у казці, так і у реальному житті) є творцем, а дисгармонійна – Руйнівником. Першопричиною людських проблем стає внутрішня дисгармонія, що її відчуває особистість, яка явно надає перевагу своїм внутрішнім руйнівним силам й діє за законами зла, агресії, брехні тощо. Звідси впливає один із головних принципів роботи в казкотерапії – «виростити Внутрішнього Творця, та взяти під контроль Руйнівника» [Зинкевич-Евстигнеева, & Грабенко 2001].

Досягнення такої цілі можливе тільки завдяки довготривалій та комплексній терапевтичній роботі з казкою. До традиційних методів казкотерапії віднесемо читання, обговорення, розповідь, аналіз, переписування казки театралізовані постановки усієї казки чи розігрування окремих її сцен, лялькові театри. До нетрадиційних – відтворення казки за допомогою творчості – малюнок, аплікація, танець, музика, складання казки. У даному контексті актуальним буде комплексне застосування кількох арт-терапевтичних методів: ізотерапія, кольоротерапія, акватипія, танцювально-рухова терапія, музикотерапія, робота з метафоричними асоціативними картками.

Казкотерапія як один із найефективніших методів арт-терапевтичної роботи може виконувати такі функції: пояснювально-інформативна (завдяки метафорі можна пояснити «важкі» для сприйняття дитиною теми), дидактично-виховна (дозволяє працювати із заборонами, настановами, табу), розвиваюча, що насичує уяву дитини картинами соціального буття, комунікативно-трансляційна (казка, завдяки казкотерапевтичним методам роботи дозволяє будувати діалог на основі досвіду попередніх поколінь), психотерапевтична-компенсаторна (завдяки власному оптимістичному спрямуванню казка втішає, надихає, відкриває простір для мрій, надає перспективу; слухання казки можна порівняти з медитативним впливом коліскової), ціннісно-орієнтуюча, смислоутворююча (у роботі з казкою маємо можливість розвивати власні смислові інтерпретування, виходячи зі свого віку і досвіду), естетична (у кожній казці перед читачем відкривається світ краси чи то фізичної, чи то моральної) та пізнавальна (казка може містити інформацію про різні аспекти буття: соціальні, суспільні, а подекуди містити науково-теоретичний матеріал).

За Т. Зінкевич-Євстигнєвою робота з казкою ґрунтується на трьох основних принципах: «життєвої сили» (казка – може виступати ресурсом життєвої сили людини, її оновлення), «мосту» (казка вибудовує символічний міст між нашим матеріальним світом Яви, або реальністю та тонким багаторівневим світом Нави, пов'язаним із нашою психікою: почуттями, думками, ідеями, прагненнями та можливостями) та «кристалу» (кожна ситуація, подія – це кристал із великою кількістю граней) [Зінкевич-Євстигнєва 2011: 23–25].

Багатогранність сюжетів народних казок (казки про тварин і стосунки людини з ними, магичні, страшні, побутові) дозволяє їх впроваджувати на різних етапах навчально-виховного процесу. Більш трепетними та екологічними є авторські художні казки, оскільки вони створені з метою вирішення конкретної проблемної ситуації і дозволяють через метафору шукати реальні шляхи її розв'язання. Метод казкотерапії можна застосовувати як окремих елемент розвивального уроку, або ж присвя-

тити йому ціле заняття. Сьогодні зростає популярність психокорекційних казок, які створюється цілеспрямована для роботи з конкретною людиною (вона і буде головним героєм, хоч матиме інше ім'я, або виступатиме метафорою) та проблемою, з якою та зіштовхнулася (у таких казках особливо важливою є поява нових способів вирішення певних негараздів, поява нових героїв: наставників, друзів, помічників).

Принципи підбору казок за Т. Зінкевич-Євстигнєєвою: «проблемний» герой; наявність в казці доброї поради, підказаної мудрішим персонажем; довіра до того, що відбувається; чудова трансформація героя; віра оточуючих в творче начало героя [Зинкевич-Евстигнеева 2011: 46].

Під час арт-терапевтичних занять, що базуються на казкотерапії, у закладах позашкільної освіти доречно притримуватися наступних етапів:

- підтримка дитини;
- проблематизація, більш глибоке переживання кризового стану;
- осмислення життєвого досвіду;
- актуалізація та підживлення особистісного ресурсу дитини, формування творчої життєвої програми.

Наголосимо, що ці етапи є умовними та орієнтовними і подекуди ефективним буде зосередження на одному із них чи комбінування кількох, залежно від мети і завдання арт-терапевтичних занять. Важливе значення у даному контексті також матиме вдало організоване навчальне середовище: простора і світла кімната чи кабінет, наявність «казкових атрибутів»: спеціальних декорацій, костюмів, вдало підібраний музичний супровід тощо.

Висновки

Отже, багатогранність та невичерпний потенціал казки роблять її, з одного боку, одним із найактуальніших психолого-педагогічних засобів у роботі з дітьми, а з іншого – цікавим полем наукових інтересів філософів. Казкотерапія, завдяки її поліфункціональності, є одним із найбільш ефективних арт-терапевтичних напрямків роботи, сприяє соціальному становленню особистості, опираючись на досвід поколінь, дозволяє сформувати правильні життєві сценарії.

Посилання:

- Городяненко, В. (2011). *Публичная социология : сборник науч.-публиц. статей и интервью (1990–2010)*. Днепропетровск: ДНУ.
- Зинкевич-Евстигнєєва, Т. (2011). *Сказки – это лекарство: руководство по сказкотерапии*. Москва. Эбботт.
- Зинкевич-Евстигнєєва, Т., & Грабенко, Т. (2001). *Практикум по креативной терапии*. Санкт-Петербург: «Речь», «ТЦ Сфера».

- Коваль, О. (2010) Брокгауз. Філософія: концепції, мислителі, поняття / пер. с нем. О. Коваль. Санкт-Петербург: Амфора, ТИД Амфора: РХГА.
- Мелетинский, Е (1973). *Поэтика мифа*. Москва: Наука.
- Наседкіна, О. О. (2018). *Світоглядні настанови казки: соціально-філософський аналіз*: дис. канд. філософських наук: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Запоріжжя.
- Наседкіна, О. (2015). Світоглядні настанови казки: філософська рефлексія. *Гілея: Науковий вісник. Збірник наукових праць* 98(7), 278–282.
- Соколов, Д. (2001). *Сказки и сказкотерапия*. Москва: Эксмо.
- Сухомлинський, В. (1972). *Серце віддаю дітям*. Київ: Радянська школа.
- Федій, О. (2009). Казкотерапія в професійній діяльності педагога: теорія і практика. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць* (19), 26–31.
- Шалімова, Л. (2013). *Казкотерапія як засіб розвитку дошкільнят*. Харків: Вид-во «Ранок».

References:

- Fedyi, O. (2009). Fairy tale therapy in the professional activity of a teacher: theory and practice. [In Ukrainian]. *Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 16. Creative personality of the teacher: problems of theory and practice: a collection of scientific papers* (19), 26–31.
- Gorodyanenko, V. (2011). *Public sociology: a collection of scientific and public. articles and interviews (1990 – 2010)*. [In Russian]. Dnepropetrovsk: DNU.
- Koval, O. (2010). *Brockhaus. Philosophy: concepts, thinkers, concepts* / trans. from German O. Koval. [In Russian]. Saint-Petersburg: Amphora, TID Amphora: RHGA.
- Meletinsky, E. (1973). *Poetics of myth*. [In Russian]. Moscow: Science.
- Nasedkina, O. O. (2018). *Worldviews of a fairy tale: socio-philosophical analysis*. [In Ukrainian]. Dissertation of the candidate of philosophical sciences: 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. Zaporozhye.
- Nasedkina, O. (2015). Worldview guidelines of a fairy tale: philosophical reflection. [In Ukrainian]. *Gilea: Scientific Bulletin. Collection of scientific works* 98(7), 278–282.
- Shalimova, L. (2013). *Fairy tale therapy as a means of developing preschool children*. [In Ukrainian]. Kharkiv: Ranok Publishing House.
- Sokolov, D. (2001). Fairy tales and fairy tale therapy. [In Russian]. Moscow: Exmo.
- Sukhomlinsky, V. (1972). *I give my heart to children*. [In Ukrainian]. Kyiv: Radianska shkola.
- Zinkevich-Yevstigneeva, T. (2011). *Fairy tales are a medicine: a guide to fairy tale therapy*. [In Russian]. Moscow: Abbott.
- Zinkevich-Yevstigneeva, T., & Grabenko, T. (2001). *Workshop on creative therapy*. [In Russian]. Saint-Petersburg: Rech, Sphere.

Iryna Tymkiv. Fairy tale therapy: philosophical and educational reflection

The article provides an interdisciplinary study of the phenomenon of fairy tales and describes the features of fairy tale therapy. The main classifications of fairy tales found in art therapy are analyzed. There are fairy tales by worldview

type: mythological, religious, scientific, philosophical and types of fairy tales, for some artistic and psycho-non-directive interaction of the child: physical, didactic, psychotherapeutic, corrective, meditative. A wide source base on the approaches to the origin and meaning of fairy tales in humans, starting from the views of ancient Greek philosophers, is analyzed. The experience of modern and foreign theorists and practitioners of art therapy, who focused their activities around the current problems of fairy-tale methods of work, is studied. The term fairy tale therapy refers to the means of transmitting psychological knowledge about the social formation of the individual through metaphorical means. It is determined that fairy tale therapy is one of the oldest psychological and pedagogical methods of work. Theoretical and methodological bases of fairy tale therapy are analyzed, the most widespread methods of work with a fairy tale are systematized, requirements and basic components of fairy tale therapeutic classes are formulated. It is determined that fairy tale therapy is a universal method of work, which is most relevant in classes with preschool children and schoolchildren, but it can be effective even in working with adults. It is substantiated that fairy-tale therapy classes can be most successfully organized during the educational process in out-of-school educational institutions, however, it is necessary to clearly understand the purpose of such lessons and the audience for which they are intended. The stages of art-therapeutic classes in out-of-school educational institutions are determined, the most common principles of selection of fairy tales are analyzed. It is proved that the effectiveness of the organization of the educational process on the basis of fairy tale therapy is directly related to compliance with a certain algorithm, but requires constant monitoring and flexibility. The rules of creation and functioning of the environment for conducting art-therapeutic classes are described.

Keywords: *fairy tale, myth, worldview, values, fairy tale therapy, art therapy, out-of-school education*

Тимків Ірина, кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії та суспільних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна). Сфера наукових інтересів: філософія освіти, позашкільна освіта, арт-терапія, історична пам'ять.

E-mail: irinavasiruk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9676-9572>

Тимків Ірина, PhD hab. (Philosophy), Lecturer, Department of Philosophy and Social Sciences, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ukraine). Research interests: philosophy of education, extracurricular education, art therapy, historical memory.

E-mail: irinavasiruk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9676-9572>